

УДК (811.521+811.161.2):304.2

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-341X-2019-2.10>**Т. К. Комарницька**кандидат філологічних наук,
доцент кафедри мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДЕСТРУКТИВНІ ЯВИЩА В ЛЕКСИЦІ ТА ГРАМАТИЦІ МОВИ УКРАЇНСЬКИХ І ЯПОНСЬКИХ РОЗВАЖАЛЬНИХ ТЕЛЕШОУ

Статтю присвячено аналізу лексичних, граматичних і стилістичних деструктивних явищ, притаманних мові розважального сегменту японського та українського телебачення, яка репрезентує мову сучасної масової культури. Було висунуто та через аналіз японськомовного й українськомовного матеріалу підтверджено гіпотезу про те, що мова масової культури загалом, незважаючи на конкретний мовний матеріал, послуговується більш обмеженим інструментарієм лексичних засобів, а також усотує в себе всі негативні явища, пов'язані із взаємодією мов у сучасному глобалізованому світі. На основі аналізу мови українських і японських розважальних телешоу зроблено висновок про те, що мові масової культури притаманна лексична примітивізація, морфологічна гібридизація, а також розхитування синтаксичних норм та зловживання синтаксичними стилістичними засобами. Лексична примітивізація виявляється в нехтуванні синонімічними рядами з наданням переваги лише одному найчастотнішому слову із синонімічного ряду, а також в обмеженості лексики, яку вживають учасники телешоу. Ще одним деструктивним явищем у сфері лексики мови масової культури є засилля іншомовних слів, які, потрапляючи до мови масової культури як стилістичний засіб, відтісняють на задній план питомі слова, а під час сполучення з питомими одиницями в єдині морфологічні комплекси гібридного типу розвивають словотвірні норми мови. З позиції граматики деструктивним явищем є заміна головних членів речення знаками емоцій (вигуками), зловживання неповними реченнями різних типів. У царині стилістики констатуємо деструктивне явище зловживання синтаксичними стилістичними явищами (зокрема, еліпсисом і повтором), що стає загрозою для стилістичних мовних норм. Описані у статті деструктивні явища в мові масової культури розвивають мовні норми, примітивізують мову та призводять до деградації мовної свідомості споживачів масової культури, оскільки наєв'язують їм мову у спотвореному й примітивізованому вигляді як масово-культурний стандарт. Наявність зазначених явищ у неспорідненому японськомовному й українськомовному матеріалі свідчить про загальну тенденцію до зниження культури мови в масовій культурі.

Ключові слова: масова культура, примітивізація лексики, гібридні мовні одиниці, неповні речення, повтор, деградація мовної свідомості.

Постановка проблеми. Задовольнивши запити людей на матеріальні блага, сучасне суспільство зосередилося на виробленні благ нематеріальних, за що й дістало назву постіндустріального, або інформаційного. При цьому основним адресатом нематеріальних благ стає звичайна «посередня» людина, яка прагне зробити своє дозвілля безтурботним, веселим та інтелектуально необтяженим. Так виникає масова культура – «породження індустріалізації й урбанізації» [1, с. 103], здатна задовольнити невибагливого в інтелектуальному сенсі споживача. Масова культура, представлена широ-

ким діапазоном розважального сегменту в усіх без винятку засобах масової інформації, нав'язує реципієнтам нові стандарти життя: масове споживання, потребу постійно бути в режимі онлайн. Отримуючи інформацію та розваги саме зі сфери масової культури, населення постіндустріальних країн, саме того не усвідомлюючи, піддає себе стандартизації та знижує свій культурний рівень. Проте вже внаслідок масовості споживача такої культури їй належить роль «створення колективного суспільного розуміння» [1, с. 103]. Посередній споживач масової культури не бажає напружуватися

інтелектуально, вимагаючи максимальної простоти й доступності культурного продукту, а цей продукт з огляду на свою масовість уже формує нові тенденції в суспільстві. Наприклад, професор Накано Осаму констатує, що сучасна японська молодь «збентежена задоволенням і комфортом» [2, с. 199]. Учений зазначає: «Ім більш близьке *задоволення*, ніж страждання; *розвага*, ніж праця; *споживання*, ніж виробництво; оцінка, ніж творчість; рух, ніж стабільність; мінливість, ніж стійкість; плинність, ніж організованість; ескапізм, ніж участь; знаки, ніж речі; *зовнішній вигляд*, ніж сутність; *вільна форма*, ніж структура» [2, с. 199] (виділено нами – Т. К.).

Загалом спостереження науковця цілком підходять для опису також української чи будь-якої іншої молоді постіндустріальних країн. І ці сучасні цінності молодого покоління є практично повним відображенням типових ознак масової культури, до яких належать максимальна спрощеність, примітивність, доступність і зрозумілість для «сірої маси», споживацтво, задоволення елементарних людських потреб, націленість на отримання насолоди, гра на інстинктах [3, с. 79]. Якщо оминати питання про те, що при цьому є первинним – новітні суспільні цінності чи типові риси масової культури, варто констатувати, що цей набір ознак масової культури видозмінює й мову, яка є ретранслятором культурного продукту та обслуговує розважальний сегмент інформаційного контенту. Відповідно, мова масової культури зазнає примітивізації, що, на наше переконання, веде до деградації мовної особистості та втрати мовленевої культури у споживача масової культури. І ця проблема, як нам здається, є актуальною для постіндустріального суспільства загалом, без конкретизації країни, про яку йдеться. Для підтвердження цієї гіпотези ми розглянемо мову розважального телевізійного продукту України та Японії – країн, що не пов'язані ні історично, ні мовно чи культурно. Припускаємо, що в мові обох масових культур нам вдасться відшукати схожі вияви примітивізації й деградації. Звісно, різна культурно-історична спадщина передбачає також особливі, відмінні риси мовної деградації, проте вважаємо, що нам вдасться простежити загальну тенденцію.

Отже, об'єктом нашого дослідження є мова масової культури, а предметом – примітивізація мови в розважальному телевізійному продукті та розхитування мовних норм у ньому. Матеріалом послуговували тексти японських (「ヒル

ナンデス!」, 「ガリゲル」, 「嵐にしやがれ」) та українських («Країна У», «Ліга сміху») розважальних телешоу.

Як зазначає дослідниця японської масової культури О. Катасонова, ще в 1960-х рр. Японія стала нацією, яка найбільше дивиться телевизор [2, с. 49–50]. Телевізійні шоу в Японії мають надзвичайну популярність і вражають асортиментом (наприклад, японська версія «Вікіпедії» наводить перелік зі 142 телешоу, які нині транслюють японські телеканали [4]). Однак, незважаючи на величезну кількість, основний їх зміст зазвичай залишається незмінним – висміювання людей із нестандартною поведінкою, демонстрація об'єктів масового захоплення, спостереження за діями людей у незручних і пікантних ситуаціях. При цьому практично всі японські телешоу апелюють до найнижчих інстинктів, через що нерідко шокують іноземців, однак утримують стабільно високі рейтинги телеглядачів у межах країни. Такий гіперболізований акцент на низьких сексуальних інстинктах з абсолютним запереченням хоча б частково інтелектуального складника дає нам змогу говорити про японські телешоу як про чистий, «дистильований» продукт масової культури, оскільки вони втілюють у собі геть усі її наведені вище характеристики. При цьому всі сцени розважальних телешоу мають досить однотипний мовний супровід з обмеженою лексикою та порушенням граматичних норм японської мови.

Мета статті. Мету розвідки вбачаємо в розкритті деструктивних явищ (невмотивованих запозичень, мовної гібридизації та порушення граматичних і стилістичних норм), які наявні в мові розважального сегменту японського й українського телебачення. Для її досягнення необхідно виконати такі завдання: 1) виявити причини надмірного вживання запозичень у мові масової культури; 2) описати явище мовної гібридизації та порушення граматичних норм у мові розважальних телепрограм; 3) виявити випадки порушення стилістичних норм.

Виконати ці завдання нам допоможуть лінгвістичний описовий, квантитативний методи та метод компонентного аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На матеріалі дослідження спершу спробуємо проаналізувати деструктивні процеси, які відбуваються в лексиці мови, що обслуговує масову культуру, а потім – зрушення в морфології та синтаксисі мови масової культури, зокрема розхитування граматичних норм мови в цій

сфері. На нашу думку, головною вадою мови українських розважальних телешоу є засилля суржику, а японських – обмеженість лексики та наявність невмотивованих запозичень з англійської мови, якими замінюють питомо японські слова. На деструктивну дію іншомовного елемента в сучасній мові звертає увагу вже не одне покоління дослідників. Так, проблему змішування української й російської мов описують А. Брацкі, Г. Врублевська, Л. Масенко, А. Погрібний, О. Сербенська, Л. Ставицька, Б. Тарасенко, М. Флаєр та інші вчені. Зокрема, Л. Масенко один із розділів праці «Суржик: між мовою і язиком» присвятила саме проблемі суржику в масовій культурі, проаналізувавши історію його використання в цій сфері від радянського періоду й донині. Експлуатація українсько-російського мовного гібрида в сучасній масовій культурі, на переконання дослідниці, орієнтується на малоосвічену аудиторію з послабленим почуттям національної гідності [1, с. 106].

На проблему «засмічення» сучасної японської мови невмотивованими англіцизмами звертають увагу, наприклад, Дж. Даугілл та Дж. Стенлоу, які констатують, що поширенню цих запозичень сприяє саме масова культура [5, с. 131; 6, с. 20]. Не несучи жодного смислового навантаження, такі лексичні одиниці лише створюють сучасну/молодіжну/західну атмосферу [5, с. 134–135; 6, с. 20]. Особливо загрозливим для мови є те, що ці невмотивовані запозичення витісняють питомо японські слова-відповідники. При цьому така тенденція вже вийшла за межі мови сфери масової культури. Наприклад, у промові на Генеральній Асамблеї ООН від 20 вересня 2017 р. Прем'єр-міністр Японії Шіндзо Абе говорить: «*また、日本が、どこまでも守りたいものとは、フリーで、リベラルで、オープンな国際秩序、多国間の枠組であります。*» («*Окрім цього, вільний, ліберальний, відкритий міжнародний правопорядок і співпраця між усіма країнами – це те, дотримання чого в усьому світі Японія прагне понад усе*»), вживаючи англіцизми *フリー* [furi:] (*вільний*), *リベラル* [riberaru] (*ліберальний*) та *オープン* [o:pu] (*відкритий*) замість *自由*, *自由主義的* та *開かれた* відповідно [7].

Виклад основного матеріалу. Розглянемо мову японських та українських розважальних телешоу з позиції функціонування в ній іншомовних одиниць. Наведемо приклад японськомовного матеріалу:

– さ、どちらが女性かお尻をオープン！
(*Так, котрі із цих сідниць належать жінці? Відкрити!*)

– おおおお！ああああ！いいえ！ (O-o-o-o! A-a-a-a! Hi!)

– わかんない！ (Не знаю!)

– これは形見たら... さすが... (Якщо подивитися на форму цих... Точно...)

– これ、Aでしょう。 (Мабуть, А.)

– A? こっちもBですけど、私もAにしたいとか...Bにします。 (A? Тут B, а я хотів А... Хай буде B.)

– じゃ、A, Bと決定いたしました。それでは、お二人も両尻に三回のキスをして！ (Отже, А і В визначилися. А тепер ви обидва цілуєте по три рази ці сідниці!)

– すげ！おおおお！いいの！ (Круто! O-o-o-o! OK!)

– 三回！行きましょう！ (Тричі! Вперед!)

– キスマーク大切さは最大！はい！こちらへ！ (Найголовніше – слід від поцілунку! Так! Сюди!)

– ばかだよ！いくら？よーし、よーし！ (От дурне! Скільки? Так, так!)

– やり方はすごいの！うまい、うまい！ (Круто робиш! Клас, клас!)

– さ、それでは、こちらのみなさま、上のカーテンを見てください。上のカーテンをオープン！ (Так, отже, панове, подивіться на ширму зверху. Верхню ширму відкрити!)

– ああああ！おおおお！へえ、へえ、嘘！ (A-a-a-a! O-o-o-o! А, а, ні!)

– 嘘、これ！ (Ні, ні!)

– 後10秒！五！四！三！二！一！そこまで！キスマークは圧倒的にこちらのほうが！それでは、勝利したのはA! (Ще 10 секунд! 5! 4! 3! 2! 1! Все! Слідів від поцілунку явно більше тут! Отже, переміг А!)

У наведеному уривку телешоу було використано лише 51 слово (не враховуючи службові й відмінкові форманти, а також повтори), з яких 4 є невмотивованими запозиченнями з англійської мови (слова *オープン* (сделать) [o:pu] (suru)), *キス* [kisu] та *カーテン* [ka:ten] мають питомі відповідники *開く*, *接吻* або *口付け* та *幕*). При цьому дієслово, утворене із запозиченої основи та допоміжного японського дієслова-суфікса, належить уже не просто до невмотивованих запозичень, а до гібридної лексики. Творення мішаних, гібридних одиниць, що складаються як із японських, так і із запозичених з англійської мови компонентів, є крайнім виявом проникнення англійських запозичень

до мови на словотвірному рівні. Запозиченими компонентами в такому разі можуть бути як словотворчі морфеми, що приєднуються до питомо японського слова, так і корені, до яких допасовують японські афікси. Вживання запозичених афіксів, безперечно, є новітньою тенденцією японського словотвору, яка з'явилася як відповідь на глобалізаційні процеси та засилля американської поп-культури в Японії. Афіксація з використанням нетипових афіксів, запозичених з англійської мови, відображає прагнення мовців надати слову звукового вигляду, близького до англійського мовлення, зробити його «модним», що, однак, розмиває мовні норми та не сприяє підвищенню культури мови.

Явище мовної гібридизації провідні соціолінгвісти оцінюють украй негативно, оскільки воно призводить до втрати орієнтирів у відчутті рідної мови, до нерозрізнення та, як наслідок, змішування різних мовних систем [1, с. 72]. Звісно, говорячи про словотвірні процеси, які під впливом масової культури відбуваються в японській мові, визнаємо, що вони не мають системного характеру та не являють собою загрозу існуванню мови (і, найімовірніше, з огляду на географічну ізоляваність та етнічну монолітність Японії навряд чи колись являтимуть). Натомість процеси мовної гібридизації в Україні, на жаль, уже набули справді загрозливих масштабів. Маємо на увазі проблему суржику, який міцно вкоренився в українській масовій культурі.

Прикладів побутування (точніше, навіть «процвітання») суржику в українському масово-культурному просторі, на жаль, безліч. Детальний аналіз мовлення відомих телевізійних комічних персонажів минулого подає Л. Масенко [1]. Ми ж розглянемо мовлення героїв сучасного телеекрану. Для початку наведемо уривок діалогу героїв ситкому «Країна У» (телеканал ТЕТ):

– Дякую Вам, **Михайло Іванович!** Якби не Ви, я б, напевно, вже в колодязь стрибнув!

– Ой, **Назар**, не сміши! Ти б на півдорозі до дна застряг би, і **прийшлось** би шукати гігантський штопор, або проштовхувати тебе. Ви **хоть** пам'ятаєте, **що** вчора було?

– Ну, я **помятаю**, Ви так зранку приходите і кажете: «Сьогодні день Святого Макара!». А **дальше всьо**, як в п'їтьмі.

– Ви мені краще скажіть, ми **хоть** комбайни з ферми не чіпали?

– **Михайло Іванич**, так то ж Ви сказали на комбайнах на перегонки **гоняти**.

– **Кстаті**, **геніальна ідея!** Правда, до того моменту, поки ми їх в ставку не втопили.

– **Сагласєн**. Але **шо** ми тепер людям скажем?

– Ну, **давайте скажем**, **шо** комбайни перетворилися в **трансформєрів**, і вони полетіли на свою планету!

– У нас так вся **тєхніка** з ферми порозліталась по своїм планетам. Вони вже скоро почнуть **єлектрочайнікі привязувать**, **шоб** ті нікуди не полетіли.

– **Слухайте!** А **давайте**, **тіпа**, **візьмемо і нОві комбайни купим?** Гроші ж є?

– **Вошє** не варіант. Нам же ж на **якєсь** свято знов захочеться на них поганять. **Карочє**, **ідіть збирайте людей**, я **шо-то** придумую.

Наведений уривок являє собою приклад російсько-українського мішаного мовлення, що містить явища мовної гібридизації на всіх мовних рівнях: фонетичному (наголошування українського слова «нові» на першому складі за російським зразком; редукція антропоніма «Іванич» за російським зразком), лексичному (запозичені слова «карочє», «тіпа» тощо), морфологічному (гібридні слова «привязувать», «помятаю»; нехтування кличним відмінком; калькування з російської мови конструкції «давайте скажем / візьмемо» замість питомо української закличної форми «скажімо / візьмімо»; вживання не властивих українській мові закінчень «по своїм планетам», «скажем», «привязувать» тощо). Порушені також орфоепічні норми української мови – нехтування чергуванням у – в, якого в російській мові немає: «як в п'їтьмі», «їх в ставку». Усі ці деструктивні явища ми виділили напівжирним шрифтом.

Виходить, що в обох країнах масова культура поширює зразки інтерферованого й мішаного мовлення, які негативно впливають на культуру мови.

Надмірне вживання елементів чужої мови, безперечно, розмиває мовні норми, підриває в реципієнта «відчуття мови» та зрештою веде до деградації мовної свідомості. Однак наявність іншомовних і морфологічно гібридних одиниць у мові масової культури є не єдиним негативним фактором, який загрожує культурі мови. Під час аналізу мови японських та українських розважальних телевізійних передач ми звернули увагу також на її лексичну бідність і розхитування граматичних норм. Обмеженість лексики пояснюємо тим, що мова телевізій-

них шоу повинна задовольняти масову культуру, однією з характерних особливостей якої є примітивність. Відповідно, цілком логічно, що мовні засоби у сфері масової культури також будуть максимально обмеженими й бідними, як, власне, і тематика самих повідомлень, розрахованих на масове споживання. На граматичному рівні також відбуваються деструктивні процеси: багато речень у мові розважальних телешоу, як виявилось, є неповними, активно експлуатуються вигуки, що замінюють собою головні члени речення.

Розглянемо декілька прикладів. Спершу уривок із японського телешоу:

– まずは、売れ筋の果物で召募をかける松本から！松本さんの作品がこちら！（*Спершу пані Мацумото, яка виготовляє для продажу брелоки у формі фруктів! Ось виріб пані Мацумото!*）

– はい！さくらんぼチェリーです！（*Так, це – вишенька, вишня!*）

– チェリー！かわいい！（*Вишня! Гарно!*）

– あああ、かわいい！（*А-а-а, як мило!*）

– 本当に似ていますよ、さくらんぼ！（*Ця вишня дійсно дуже схожа!*）

– 雪だるまです。（*А ось – снігова баба.*）

– あああ、かわいい！（*А-а-а, як мило!*）

– 細かいところまで、ボタンとか・・・

（*Аж до дрібниць, гудзиків...*）

–かわいい！（*Гарно!*）

– かわいく仕上げました。（*Дуже гарно зроблено.*）

У наведеному уривку телешоу троє його учасників п'ять разів вживають слово «кавайї» (かわい) для висловлення свого захоплення красою речі, хоча японська мова має надзвичайно розвинену синоніміку, у словнику є десятки слів, за допомогою яких можна висловити своє зачарування чимось гарним. Ось лише деякі відповідники слова «гарний»: 美しい、きれいな、素晴らしい、華麗な、素敵だ、立派な、気持ちいい、美々しい、見目良い、かれんな、うまい、快い、快適な、感じのよい、優雅な、趣のある [8].

Однак, попри таке надзвичайне лексичне багатство японського словника, мовлення розважального ефіру послуговується максимально обмеженою лексикою, чим, безумовно, збіднює також активний словниковий запас своєї аудиторії. Не секрет, що розважальні телешоу (як в Україні, так і в Японії) здебільшого дивляться діти та молодь, тобто мовці з поки що не сформованою мовною свідомістю. «Зірки» телеекрану для таких глядачів є певним етало-

ном (краса, популярність, розкутість – це риси успішної людини, які вони мають), відповідно, їхнє мовлення стає взірцевим. І якщо кумирові для висловлення своїх емоцій цілком досить одного слова, то який сенс користуватися ще десятком синонімів? Таким чином, масова культура, зокрема й у сфері телебачення, нав'язує обмеженість і примітивність лексичного запасу, споживачі цього культурного продукту піддаються такій стандартизації та, наслідуючи масово-культурні зразки, збіднюють також власний тезаурус.

До речі, підтвердження наведеної думки знаходимо в описі сучасної японської молоді, який подає на сторінках своєї монографії О. Катасонова. Дослідниця пише: «Серед молодих дівчат останнім часом стало поширеним у будь-якій ситуації використовувати лише три універсальні слова: «Усо!» («Неправда!»), «Хонто?» («Правда?») і «Кавайї!» («Як мило!»), які є, власне, навіть не словами, а емоційними вигуками. Таких мовців жартома стали називати 三語族 «сан-го-дзоку» – група трьох слів» [2, с. 199]. Ця бідність словникового запасу, безсумнівно, сформувалася не без «допомоги» масової культури.

Обмеженість лексики на тлі граматичних зрушень і гібридизації спостерігаємо також у мові українських розважальних телешоу. Наведемо уривок мови персонажів телевізійної програми «Ліга сміху» на каналі «1+1»:

– *Шо ти улибаєшся? Урод!*

– Шо Ви, як?

– Як, як? Ти – урод! Тебе три часа гримували, тобі даже грим не помог, фу, Боже! Я думав, це собака сидить сначала! Ти – урод, панятно? Люди всі розбіглись, скору пришлось визивать, того шо ти – уродіна! Боже, не открывай свій рот, Господи! Ты – урод, як ти ваще живеш? Ты – урод, поняв?

– А-а-а.

– Він готовий, можем начинать.

Оминемо наразі загрозливе явище мовної гібридизації (суржикізації), яке наявне у великій кількості в наведеному фрагменті телешоу, і зосередимося на відхиленнях у граматиці та на обмеженості лексики. Із 14 речень, ужитих у фрагменті, 4 виявилися неповними. При цьому в уривку вжито 5 вигуків (для порівняння: 12 дієслів і 7 іменників, не враховуючи повтори), тобто частотність уживання вигуків фактично наближається до цих повнозначних частин мови, які зазвичай виконують синтаксичну

функцію підмета й присудка – кістяка речення. Повторення слів також стає типовим: слово «*Боже*» повторюється 2 рази, «*шо*» – 3 рази, «*урод(іна)*» – 6 разів. При цьому герої телевізійного шоу, повсякчас уживаючи останнє слово, явно скальковане з російської мови, нехтують синонімічним багатством української мови, у якій поняття негарного суб'єкта має низку номінацій: «*потвора*», «*страшко*», «*виродок*», «*страховище*», «*страховисько*», «*страхиття*», «*страшило*», «*почвара*», «*покруч*» [9]. Отже, повторюючи скальковане з російської мови слово замість питомо українських відповідників, автори телепродукту (свідомо чи ні) збіднюють і змаргіналізують тезаурус своїх глядачів. Уживаючи ж у великій кількості неповні речення різних видів та експлуатуючи вигуки нарівні з повнозначними частинами мови, герої телеекрану також подають не найкращий приклад своїй аудиторії (здебільшого юній і мовно несвідомій), яка, наслідуючи своїх телекумирів, переконується в тому, що не важливо, яким чином формулювати свою думку, та що взагалі можна не перейматися наповненням речень. Морфологічна гібридизація, примітивізація лексики та розхитування граматичних норм у мові телевізійного продукту, на наше переконання, поширюють серед споживачів цього масового культурного продукту мовний нігілізм, що веде до загального зниження рівня мовленнєвої культури в суспільстві.

Розглянемо ще декілька уривків із японських та українських телешоу, у яких яскраво виражається глибина граматичних зрушень у мові.

– *Альона, я тіки-шо розщитався. Фатограф – сім тисяч. Лімузін – двінадцять. Міланські гОлубі – двадцять шість шістсот.*

– *Рібяткі! Всьо готово! Салют!*

– *Нет! Єгіпет!*

– *Який Єгіпет? Тут Затока под вопросом! Альона!*

У тексті наведеної телевізійної мініатюри практично всі речення виявилися неповними (10 із 12), що, з одного боку, наближує мову телепередачі до спонтанного розмовного мовлення, а з іншого – подає зразок уривчастого, незв'язного мовлення, що разом із повсякчасним вкрапленням суржикізмів являє собою приклад деградації мови.

У неприродно частотному вживанні неповних речень не відстають і японські телешоу. Наведемо фрагмент мовлення японської розважальної телепрограми, зміст якої становить

така ситуація: дівчина десять разів крутиться навколо бейсбольної битки, приклавши свого лоба до одного її краю, а іншим упираючись у підлогу, після чого йде (похитуючись) до каструлі із сиром, що кипить, бере ложку сиру та годує чоловіка.

– *じゃ、次は誰だって？得意なの。(Так, хто наступний? Хтось умілий.)*

– *はい！(Так!)*

– *麻美ゆま嬢よね。(Асамі Юма.)*

– *大丈夫！強いですよ。(OK! Сильно, еге ж?)*

– *はい！(Так!)*

– *本気にきれいに。大丈夫ですよ。ちゃんと食べさせてあげて。僕が大好きだから。(Справді гарно. ОК-ОК. Добряче годуї. Я дуже люблю.)*

– *待っててくださいね。ああ。(Зачекайте! А-а!)*

– *ああ、かわいいですね。(А-а, як мило!)*

– *一！いいよいいよ！二！三！（Один! Так-так! Два! Три!)*

– *いいの、大きいからね。(Все ОК, воно просто велике.)*

– *四！五！六！七！八！九！もう一回！十！OK, OK! ああ、そう、そう！（Чотири! П'ять! Шість! Сім! Вісім! Дев'ять! Іще раз! Десять! ОК, ОК, а-а, так, так!)*

– *あああ！おいおい！アチアチアチッ！へええ！あっちあっちあっち！痛い痛い痛い！（А-а-а! Ой-ой! Туди, туди, туди! Ова! Туди, туди, туди! Боляче, боляче, боляче!)*

– *手に付いてる！手に付いてる！手に付いてる！熱い！熱い！（Лягнуло на руку! Лягнуло на руку! Лягнуло на руку! Гаряче! Гаряче!)*

– *大事なお客様ですので決してチーズをつけないで下さい（Ніколи не ляпайте сиром на важливого гостя）.*

У фрагменті вжито 41 речення, з них 29 є неповними. При цьому 16 із неповних речень (більше половини) взагалі представлені вигуками, тобто являють собою єдине слово, до того ж неповнозначне. До таких речень належать, наприклад, *ОК, ОК!*; *ああ、そう、そう!*; *あああ!*; *おいおい!* тощо. Серед решти неповних речень є як номінативні (наприклад: *四!*; *五!*), так і еліптовані (本気にきれいに.). Крім цього, є інвертовані (*いいの、大きいからね*.) та парцельовані (*じゃ、次は誰だって？得意なの; ちゃんと食べさせてあげて。僕が大好きだから*.) варіанти, які порушують синтаксичну структуру японської мови із чітко регламентованим порядком слів. 3-поміж усіх речень, ужитих

в уривку, повноцінним фактично є лише одне, останнє, у якому збережена синтаксична структура літературної японської мови та не випущений жодний член речення, у тому числі службові частини мови.

Як бачимо, у мові розважальних телешоу неприродно багато еліптичних і номінативних речень. Багате використання еліптичних конструкцій, притаманних недбалому розмовному мовленню, безперечно, сприяє створенню невимушеної неформальної атмосфери та, на нашу думку, має на меті підкупити своєю неформальністю й простотою, що допомагає мові масової культури використати цей стилістичний ефект для сугестивного впливу на реципієнта. Лаконізм номінативних речень, цілком можливо, також є елементом навіювання, оскільки слухач, сам того не усвідомлюючи, починає пов'язувати певні свої суб'єктивні уявлення та пережитий досвід зі сприйнятим текстом.

Різноманітне вживання (хоча, можливо, більш доречно говорити «зловживання») синтаксичних стилістичних засобів, що ґрунтуються на нестачі компонентів речення, однак, не збагачує мову масової культури, а надає їй уривчастого характеру, близького до спонтанного просторічного мовлення, яке, як відомо, нерідко нехтує мовними нормами. Тому нам здається, що опускання головних чи службових членів речення розмиває синтаксичні мовні норми та знижує культуру мови, а отже, і мовну свідомість.

Проте повсякчасне опускання головних членів речення є не єдиною синтаксичною особливістю мови розважального телефіру. Під час опрацювання ілюстративного матеріалу ми помітили, що в мовленні телевізійних шоу активно експлуатується також фігура повтору. Багаторазове повторення одних і тих же слів та фраз створює ефект навіювання – і ось уже юна аудиторія включає до свого мовлення одиниці, які повторюють герої телеекрану. Напевно, не буде перебільшенням сказати, що експлуатація повтору в мові масової культури допомагає останній виконувати маніпулятивну функцію, яка разом із прагненням до комерційної привабливості вже стала однією з основних рис сучасної масової культури, на що вже звернули увагу дослідники цього феномену [2, с. 14].

Наведемо декілька прикладів уживання повтору в мові телешоу.

– *Цей, впізнали нас? Так-так-так-так-так, то є ми, ці, як їх там, ніхто. Але так,*

щоб ви розуміли, що ми за команда, то ми, кароче, як бабкі на «Розсміши коміка», тіпа... Але ми, тіпа, все одно плекаємо надію на ту «Лігу сміху», і ми, тіпа, вирішили підсилитись і взяли собі в команду Дмитра. Дмитро вміє, тіпа, виносити стіл. Ну, він, кароче, тіпа вміє виносити стіл і, кароче, тіпа, заносити його назад. Поняли, да? Тіпа, виносити стіл і, тіпа, кароче, заносити. Ну, чесно кажучи, кароче, не понятно, чим це нас підсилює, канєшно. Та і, тіпа, не понятно, канєшно, нашо ми Дмитра в команду взяли.

У наведеному фрагменті повторюються слова «тіпа» (9 разів), «кароче» (5 разів), «понятно» (2 рази), «канєшно» (2 рази), при цьому особливістю всіх цих повторюваних слів є те, що вони є елементами іншої мови, які, потрапляючи до українського мовлення, перетворюють його на мішане. Окрім цього, три із чотирьох слів не несуть жодного смислового навантаження, є вставними словами-паразитами, притаманними насамперед просторічному мовленню малоосвічених мовців, далеких від культури мови.

Якщо в мовленні українських телевізійних шоу повтору зазнають найчастіше вставні слова, то в японських розважальних телепередачах повторюватися можуть практично всі одиниці мови. Розглянемо мовлення героїв телешоу, головна мета якого – розпустити плетину сукню на дівчині шляхом прокручування великої катушки; при цьому крутити катушку чоловікам заважають усілякі перешкоди, які збивають їх із ніг.

– *では、まず東軍から行きましょう。よーい、スタート！よーし、パンツ！ (Отже, почнемо зі східних військ. Гарзд, старт! Гарзд, трусики!)*

– *危ない、危ない！大きいでいいんじゃない！ (Небезпечно, небезпечно! Великий – добре!)*

– *おおい、見てください！怪我モノ！怪我モノ！すごく早く戻れ、戻れ！動かなきゃ！おい、故意で、故意で、故意で、時間がない！早く！早く！早く！パンツ！パンツ出た！パンツ出た！パンツが出たの！急いでよ！危ない、危ない！急がなきゃ！急がなきゃ！ダイブ、ダイブ。痛い、痛い、痛い、痛い。早くしないと、早くしないと、早くしないと。パンツが出てきたよ。一層、一層、一層、当分。残りは30秒！バレーボールが飛んできます！（バレーボールマシーンSTART!!）危ない、危ない！戻って、戻って！急いで、急いで、急いで！回して、回して！（Ой-ой, погляньте! Травма! Травма! Мер-*

-
6. Dougill J. Japan and English as an alien language. <i>English Today</i>. 2008. Vol. 24. № 1. P. 18–22. 7. 第72回国連総会における安倍内閣総理大臣一般討論演説－平成29年9月20日. URL: https://www.youtube.com/watch?v=INF8WZg8KP0 (дата звернення: 12.12.2018).	8. 英和辞典・和英辞典weblio辞書. URL: https://eije.weblio.jp/content/beautiful (дата звернення: 12.12.2018). 9. Синоніми до слова «потвора». <i>Офіційний сайт української мови</i>. URL: https://ukrainskamova.com/search/?q=потвора&t=0 (дата звернення: 12.12.2018).
-

Komarnytska T. Destructive phenomena in the lexis and grammar of the language of Ukrainian and Japanese entertainment TV-shows

The paper is devoted to the analysis of lexical, grammatical and stylistic destructive phenomena, typical for the language of Japanese and Ukrainian entertainment TV-shows which represents the language of modern mass culture. A hypothesis was offered and confirmed through an analysis of Japanese and Ukrainian language material that the language of mass culture in general, regardless of the specific language material, uses the limited set of lexical means, and also absorbs all the negative phenomena concerned with the interaction of the languages in the modern globalized world. Analysis of the language of the Ukrainian and Japanese entertaining TV-shows showed that the language of mass culture is characterized by lexical primitivization, morphological hybridization, as well as shattering of syntactic norms and overusing syntactic stylistic means. The lexical primitivization is manifested in neglecting synonyms, using only one the most frequent word among all the synonyms, as well as in the limited vocabulary and in the dominance of foreign language words, which, getting into the language of mass culture as a stylistic means, displace the genuine words, and, combined with genuine units in single morphological complexes of the hybrid type, shatter the word-formation norms of the language. In grammar, the destructive phenomena are as follows: the replacement of subject and predicate of the sentence with interjections, as well as overusing the incomplete sentences of various types. In stylistics we note the destructive phenomenon of overusing syntactic stylistic phenomena (ellipsis and repetition), which becomes a threat to stylistic linguistic norms. Such destructive phenomena shatter the linguistic norms, primitivize the language and lead to the degradation of the linguistic consciousness of consumers of mass culture, impose a language in a primitivized form as a mass-cultural standard. The presence of these phenomena in unrelated language material shows the general tendency of decreasing the culture of language in mass culture.

Key words: mass culture, lexis primitivization, hybrid language units, incomplete sentences, iteration, language consciousness degradation.